

LBRIS

We know
books

LAURENȚIU SFINTEȘ

**MULȚUMIM
DOMNULUI
CĂ E DUMINICĂ**

*Ediția a II-a,
revăzută și adăugită*

EDITURA MILITARĂ
BUCUREȘTI, 2024

*You don't have to give me rings on my fingers
Promise me the moon and stars in the sky
Or bring me roses just to show me you love me.*

„Nu trebuie să-mi umpli degetele cu inele
Promite-mi doar luna și stelele de pe cer
Ori adu-mi trandafiri ca să-mi arăți că mă
iubești.”

Celine Dion, “The colour of my love”

Am trecut pe lângă Groenlanda la un fir de păr. Prin hublourile din partea dreaptă a aeronavei Boeing 747 se vedeau munții. Și pantele roșcate ale pământului sterp, coborând către țarm. Țarmul de sud al insulei. Era vară, dar, la acea altitudine, zăpada supraviețuia în pistrui uriași pe obrazul înghețat al „Țării Verzi”. Astfel le-a apărut această țară celor dintâi vikingi care și-au purtat fragilele și lungile corăbii către vest: verde, bogată în păduri. De la zece mii de metri înălțime, ea era pentru noi un tablou fascinant, pictat în doar două culori: alb și brun-roșcat. Ba nu. Și albastru. Pentru că, deodată, de sub burta argintie a avionului a răsarit din nou Oceanul. Imens. Albastru. Presărat cu sloiuri de gheață ce păreau, de la acea înălțime, perle sparte și strălucitoare care încercau să alcătuiască, pe fire lungi și nevăzute, colierul inițial. Pământul se îndepărta către nord ca o iluzie. Trecusem cu doar câteva minute de miezul zilei, mai aveam două sau trei mii de kilometri până la Toronto și pentru noi singura realitate geografică redevenise Oceanul...

...M-am trezit deodată deasupra uscatului. Cu siguranță eram deasupra continentului, undeva în Labrador, dar pământul nu era pământ, iar apa, care-l presăra cu lacuri, canale și râuri, nu era apă. Chiar și pe monitoarele TV, silueta avionului era desenată pe o hartă de o culoare nedefinită. Străbătea, probabil, o imensitate mlăștinoasă și

ochiurile de apă erau negre, un păienjeniș uriaș de insule și limbi de pământ de culoare albă, cu infiltrații maronii, le înconjura și le despărțea. Pe ecran, un computer proiecta traseul de zbor, poziția exactă a avionului care apărea astfel pe spinarea unei săgeți îndreptate spre Toronto. Labradorul era o palmă mare și verde. Prin ochiul de sticlă pământul ni se înfățișa ca o mlaștină de un tip special, dacă vedeam și înțelegeam bine, în care uscatul încerca să supraviețuiască înălțând spinări lutoase deasupra nivelului apei.

Gamble era numele unui joc, cu o mare miză, riscant. Un joc de pace, dar și unul de război. Pentru că, dincolo de loteria șanselor, obișnuită unui joc normal, în acesta riscul e adevărată sa măsură. Gamble era *master-corporal* în CFALL (*Canadian Forces Academy for Leadership and Languages*). Când am coborât din avion, ne aștepta în tunelul de ieșire către aerogara din Toronto. Avea un carton mare pe piept pe care erau scrise numele noastre. Ale noastre? Da, noi eram, chiar dacă Anghel devenise Angel, Spătaru se ghicea în Sapataru, iar al meu, mai simplu, era Seintes. Dar noi eram, sigur despre noi era vorba. Blake Gamble era primul militar canadian cu barbă pe care îl vedeam. Mai târziu aveam să aflăm că, fiind de la forțele terestre – deci fără drept de a-și lăsa barbă, privilegiu acordat doar marinariilor –, el, pur și simplu, folosea din când în când un certificat medical pentru a-și prelungi plăcerea hirsută. Frumos îmi stă să-l bârfesc acum, când ne despart un ocean și o jumătate de continent. Paradoxal, primul ofițer canadian pe care îl văzusem la București, cu ocazia examenului de selecție, era marinăr și imberb. Aveam să ne întâlnim peste câteva minute în autobuzul școlii.

Gamble zâmbea. Mai târziu am aflat că făcuse același drum de câteva ori în acea sâmbătă de mijloc de iulie, iar

imaginea unor bărbați nehotărâți, obosiți, apăsați de nou-tatea momentului, îi apărea, probabil, amuzantă. Dar nu era timp de prea multe vorbe. Dacă la Frankfurt – esca noastră obligatorie –, aeroportul ne devenise familiar după o noapte și o dimineață petrecute acolo, aeroportul din Toronto a fost pentru noi doar un lung labirint, străbătut în viteză, către biroul de vize și sala de recuperare a bagajelor. Gamble pusese „pile” pentru a ușura din formalități. Gamble povestea, zâmbea, Gamble saluta, mai mult sau mai puțin, și ne-am trezit în microbuzul care ne ducea spre bază. Eram ultimii veniți, înăuntru erau cei cinci ofițeri ucraineni, sosiți cu un zbor anterior. Se uitau la noi curioși, am fi vrut să vorbim ceva, dar nu știam cum să începem. Și voiam să vedem. Orașul. Autostrada. Șoseaua care se pierdea printre câmpuri și păduri, îndreptându-se spre nord. Asfințea când am intrat în largul cuprins al Bazei Militare Canadiene Borden.

Catherine. Catherine Pasarich a fost prima noastră profesoară. Clasele erau formate din șase-opt studenți aflați la un nivel aproximativ egal în cunoașterea limbii engleze. S-a încercat ca, încă de la început, fiecare clasă să aibă reprezentanți din cât mai multe țări. Pentru folosul limbii engleze, care rămânea, astfel, singura punte de comunicare. Dar nu numai. Pentru că noi nu foloseam doar limbi diferite. Aparțineam unor geografii și istorii diferite. Am descoperit că, de multe ori, te poți apropia de un coleg dintr-o altă țară demonstrându-i că știi ceva din trecutul ei, din prezentul ei, un amănunt, un fapt, orice. Important era să arăți că ești interesat, cu bunăvoință, fără prejudecăți.

Dar Catherine era pentru noi și prima persoană canadiană pe care aveam posibilitatea să o ascultăm ore în șir, să-i punem întrebări, să-i dăm răspunsuri. Am folosit

cuvântul „prejudecăți”. Cel dintâi lucru pe care am simțit că trebuie să-l învățăm în Borden a fost renunțarea la complicații inutile, la formule și modele care îngreuiază dialogul. Catherine a început să ne învețe să comunicăm. Să fim sinceri și onești. Să fim direcți și exacti. Și pentru că ceea ce a urmat a fost un lung dialog de șase săptămâni, tonul l-a dat profesoara.

Brunetă, subțire, scundă, căsătorită cu un canadian de origine croată. „Mi-a fost ușor să-l prind. Când l-am cunoscut nu știa o boabă engleză.” Doi copii, un băiat și o fată. *My daughter is perfect. Because she is a girl.* „Fata mea este perfectă tocmai pentru că este fată.” Un cățel, cum îl chema oare? Cathy locuia în Barrie, un orașel de 60-70 000 de locuitori, aflat la vreo douăzeci și cinci de kilometri de baza militară. O fotografie cu casa ei cu patru dormitoare era lipită pe perețele clasei. Cât o invidiam aproape toți pentru cele patru dormitoare. Nu mânca pâine, carne, nu bea alcool (noi eram din estul Europei și precizarea ni se părea amuzantă), nu fuma. *Your teacher, Catherine, is perfect.* „Profesoara voastră este perfectă.” Îi plăcea să călătorească, din Mexic tocmai se întorsese, iar lungile și dese weekenduri canadiene, cu care aveam să ne obișnuim și noi curând, erau doar o prelungire a plăcerilor din concediu. Părea că-și trăiește viața foarte ușor, ca pe o continuă și spumoasă aventură. Mai târziu am aflat că lucrurile erau ceva mai complicate și că, dincolo de zâmbetul profesional, se aflau problemele, însingurările, competiția. Intrasem într-o școală unde studenți și profesori ne aflam într-o permanentă competiție. Între nivelurile de pregătire, între clase, între grupuri naționale, între metode de predare, între rezultate. Aveam să-i înțelegem rapid regulile și aveam să-i prindem gustul.

– Wiesław, cum se pronunță numele tău?

– E foarte bine cum ai făcut-o.

– Născut în...

– ...Szczecin, 1952. E un oraș frumos, la Marea Baltică.

Când vii în Polonia, mergem să-l vedem.

– Deci acum locuiești în Varșovia? Povestește-mi ceva despre familia ta...

Dialoguri provocate, întrebări de apropiere. Eram doar câțiva în fiecare clasă, urma să stăm cinci luni împreună, trebuia să ne cunoaștem. Prezent simplu, trecut simplu, viitor tot simplu, bineînțeles. Era cel mai bine să fim clari, deși, dincolo de limba comună folosită, faptul că știam că vom fi colegi atât de mult timp ne obliga parcă să înțelegem și mai mult decât puteam exprima în cuvinte.

Wiesław, Janusz și Adam erau polonezi. Maiori, locotenent-colonel. Din Ucraina, Serghei. Căpitan inginer. Și tot din Polonia era Mark. Locotenent-colonel. Profesor la Academia Militară din Varșovia și printre primii care aveau să schimbe clasa. Dar astfel de deplasări între o clasă și alta, divizări de clase, schimbări de profesori aveau să fie destul de multe până la sfârșitul cursului. Tot într-o logică a cultivării dialogului, a descoperirii, a învățării. Învățam povestind, ascultând, dând răspunsuri, pe care le-am fi vrut simple și deveneau – ni se părea atunci – atât de complicate. Din Ungaria erau János și Tamaș. Locotenent-colonel de radiolocație, căpitan, pilot de elicoptere.

„Născut în...?” Undeva lângă acest arc maroniu de pe hartă, Munții Carpați. „Cel mai iubit oraș?” Sigur, Bucureștiul. Noi îi spunem micul Paris. Cum, și despre Varșovia se spune același lucru? Și despre Budapesta? Dar Kievul? Aha, e altă poveste. „Filosofia de viață?” Aici a fost o problemă. Trebuia să răspundem direct la o întrebare care, ni

se părea, viza un orizont atât de larg. Care filosofie? A noastră, personală? A țărilor din care veneam? Cea de acum, fără repere prea clare? Sau, pur și simplu, dorința de a fi altfel? Viitorul? Să încerc un răspuns. Da, să caut viitorul în prezent. „Programul zilnic de acasă?” „Cel mai puternic sentiment?” Eu am înțeles că era vorba despre exprimarea unei dorințe și am scris: vocea fiicei mele. N-am mărturisit până acum faptul că îmi luasem cu mine reportofonul de redactor radio și o casetă în care aveam înregistrat un dialog cu copiii mei, Laura și George. Acolo în școală, în timp ce discutam, dialogam, ni se părea important – și era, desigur, foarte important – să arătăm celorlalți că cineva departe, la șase-șapte mii de kilometri, se gândește la noi. Am scris „se gândește”? Se gândea, voiam să spun, trebuia să scriu, pentru că așa e corectă concordanța timpurilor. Vedeți ce greu e, și pentru un nativ, să descrie exact o situație? Iar noi, studenți din șase țări est-europene, încercam atunci să transferăm către engleză timpuri verbale din limbile noastre materne care nu aveau un corespondent foarte exact, expresii care numai la noi puteau suna firesc. Dar așa era, învățam, ne înțelegeam.

Clădirea școlii era undeva, într-o margine a bazei militare. Un bloc lung cu un singur etaj. Câțiva arțari pe paștea din față. Cartierul – unul din acestea, de fapt – de locuințe pentru militari, la o sută de metri. Destinația inițială a clădirii: liceu pentru copiii militarilor din bază. Copiii de vârstă adolescentină deveniseră însă din ce în ce mai puțini, liceul se desființase și blocul fusese dat școlii de limba engleză și câtorva cursuri de conducere și instruire. Sala de sport era acum bibliotecă și depozit. Sala de festivități rămăsese cu aceeași destinație, deși câteva schimbări

interioare de mobilier și dotări anunțau și aici o transformare. Cu școala de limbă engleză era o poveste lungă. Își schimbase profilul și devenise doar de doi ani școală pentru *foreign nationals*, studenți străini. Până atunci, timp de două decenii, avusese serii de studenți canadieni de limbă franceză din Quebec. Dar nu numai din Quebec.

În Canada, bilingvismul în administrație, armată și – de fapt de unde pornise conceptul – în politică era literă de lege. După unificarea militară din deceniul șapte, unitățile militare de limbă franceză au trebuit să condiționeze – de la un anumit nivel în sus – acordarea de promovări în funcție de cunoașterea limbii engleze. Același proces s-a întâmplat și în restul Canadei, unde limba engleză era folosită în procente de până la sută la sută. Comandanții, ofițerii au trebuit să învețe limba franceză, cel puțin până la un nivel satisfăcător, iar toată birocracia militară a început să folosească simultan cele două limbi. Și pentru că era nevoie de școli, s-au înființat câteva, în special în Quebec și Ontario, cele mai mari și populate provincii canadiene.

Școala noastră avea deci două decenii de existență. Însă rezervorul de studenți din zona de limbă franceză se epuizase. Era nevoie de o schimbare – și de o decizie – și astfel am ajuns noi, studenți din estul Europei, să-i frecventăm cursurile. Rațiunile acestei schimbări erau multe, dar două mi s-au părut firești. Profesorii pe care îi aveam reprezentau mai mult de douăzeci de ani de experiență pedagogică și cineva s-a gândit că e păcat să se risipească această acumulare. În al doilea rând, armata canadiană era – și încă este – foarte implicată în acțiuni de menținere a păcii în această lume largă și războinică. Cum câteva țări din zona noastră aveau deja un însemnat număr de „căști albastre” dislocate în diferite locuri, iar altele își exprimaseră

disponibilitatea de a merge pe același drum, se puteau ivi o mulțime de posibilități de conlucrare în acest domeniu. Iar cineva, același sau altcineva, pusesese, poate, această întrebare: oare nu e în folosul înțelegerii între noi și al unui randament mai bun în aceste operații dacă ofițeri din Polonia, Ungaria, Cehia, România, Ucraina, Slovacia învață limba engleză în Canada, știu mai multe despre noi, vor avea o înțelegere mai exactă a armatei noastre?

Răspunsul fusese schimbarea zonei de recrutare și transformarea cursurilor de învățământ pentru a răspunde noilor condiții.

Ei, și cu această seacă prezentare, cred că am spus aproape totul despre locul în care ne aflam. Dar baza militară? Dar pădurile care o înconjurau? Dar cluburile de vânătoare, pescuit, dans, patinaj, golf, înot, bowling, curling...? Dar ei, canadienii, interlocutorii noștri de fiecare zi, cu experiența lor adunată dintr-o permanentă mișcare pe vectori de mii de kilometri – cât puteau să circule prin lume oamenii aceia, cu câtă dezinvoltură îți povesteau despre Vancouver, Grecia, Norvegia, Siria, Cambodgia etc. – cu întrebările și răspunsurile unei alte trăiri decât a noastră? Mai există timp și spațiu pentru toate aceste întâlniri. Deocamdată am urcat la etajul trei al hotelului militar, acolo unde se afla camera mea, am tras draperiile și am privit prin geamul ferestrei. Dincolo de clădirile administrative ale zonei în care eram cazați se aflau șoseaua spre oraș, cartierul estic de locuințe pentru cadre, cele două biserici, protestantă și romano-catolică. Se însera și, peste căldura amețitoare a zilei de iulie, cobora tușa roșcată a asfințitului.

Apropo de asfințit. Prima defilare propriu-zisă pe care am văzut-o în bază a fost una denumită „ceremonia

asfințitului”. Numele îi fusese dat din două motive: se încheia cu trista melodie *Sunset* („Asfințitul”), cântată la cimpoi scoțian, și era chiar un sfârșit de capitol, dacă nu mai rău, din istoria Școlii Militare de Muzică din Borden. După câteva decenii de la înființare, școala trebuia să-și închidă porțile și ceremonia pe care am urmărit-o atunci mi-a apărut de o solemnitate deosebită. Am ajuns să particip pentru că l-am cunoscut pe Paul. Paul McKay, maior în rezervă, dirijor al unei formații militare, admirator al lui Glenn Miller, cunoscutul jazz-ist american din timpul războiului, ale cărui melodii încerca să le adapteze formațiilor militare.

– Lawrence. (V-am spus de ce mă chema *Lawrence* și nu Laurențiu? Poate o s-o fac mai târziu.) Trebuie să comunici. Fii relaxat, poartă-te firesc, încearcă să vorbești cât mai mult și să greșești cât mai puțin.

Îl cunoscusem în *Officers Mess*, popota ofițerilor, într-un sfârșit de săptămână lung și călduros. Paul stătea în apartamentul „Frederickton” (hotelul nostru avea doar câteva apartamente de acest gen, într-unul din acestea locuia colegul, generalul polonez Waliskiewicz) și când am intrat pentru prima dată acolo mi-a spus, glumind, că întotdeauna există o relație specială între muzică și armată. Paul era prieten cu Mike și cu Jill. Avea un calculator care îi desena portative, le interpreta după ce erau completate și care, din jumătate în jumătate de oră, sforăia zgomotos reamintindu-i că nu era cazul să facă și el la fel.

Deci Paul ne invitase. Patru fanfare muzicale participau la ceremonia asfințitului. Fanfara Regimentului de gardă din Toronto, cea a școlii de muzică care își încheia existența în acea după-amiază, fanfara Ligii Cadeților din Canada și, bineînțeles, formația de tobe și cimpoaie

scotiene a Bazei Borden. Uniforme roșii, albastre, negre, gri, crem. Platoul de beton înconjurat pe trei părți de aripa răcoroasă a pădurii.

La 5.15 după-amiaza, Jill venise să ne ia din fața hotelului. Ceremonia începea la 6.00, dar Jill era printre organizatori și prezența ei era necesară mai devreme. Jill Pensa, brunetă, scundă, în uniformă de locotenent de marină. Ea, împreună cu Mike și Paul, alcătuiau un trio ciudat, așa cum ciudate sunt uneori prietenii între muzicieni. Și mai era Claude. Claude Harvey. Tânăr, subțire, cu ochelari, o structură fragilă. El era *chief warrant officer* al școlii de muzică, cea mai importantă funcție între subofițeri.

Când am ajuns, platoul era aproape pustiu. Formațiile de cimpoieri, de trompeți, cele mixte – alcătuite aproximativ ca fanfarele noastre – așteptau semnalul de începere a ceremoniei. Ultime repetiții. Deplasări și schimbări de ritm. Reluări de fraze muzicale. Singurii care stăteau nemșcați, impasibili, erau trompeții lui Mike. Șase bărbați înalți și impunători, în uniformă de gardă engleză, având pe cap impresionanta bonetă de catifea neagră. Cu trompetele lor lungi, păreau mesagerii muzicali ai unui duce medieval. Tribuna se umplea încetul cu încetul. Ne aflam pe băncile din stânga tribunei oficiale. Pentru că am scris „tribuna oficială” trebuie să vă explic că podiumul pe care se aflau microfoanele și câteva scaune avea să fie ocupat numai pentru câteva minute. Toate „oficialitățile” aveau să ia loc, după rostirea scurtelor discursuri, alături de ceilalți privitori, în primul rând de bănci al tribunelor. În spatele nostru, steagurile Canadei și ale tuturor provinciilor loveau cu zgomot catargele de oțel. La ora 6.00, platoul era plin. Generalul Armstrong, șeful învățământului militar

canadian, coborâse din mașina care îl adusese, cu precizie de metronom, în capătul aleii de intrare pe platou. Începea inspecția formațiilor muzicale și a gărzii. A durat un veac. Fiecare rând era inspectat. Generalul se apropia de fiecare om din formație, întreba ceva, uneori era un dialog mai lung, spectatorii nu dădeau însă niciun semn de nerăbdare. Patruzeci și cinci de minute de inspecție și muzică. Când o formație îl avea pe general printre rândurile ei, celelalte trei interpretau diferite fraze muzicale. Încă o dată. Și încă o dată. Și încă...

După acest răstimp a urmat momentul salutarilor muzicale. Acesta era primul act în care puteam să ascultăm „vocale” fiecărei formații în parte. Și vocile persoanelor importante care participau la ceremonie. Speech-urile erau precedate de o scurtă prezentare: „Generalul... născut în... școala la... a îndeplinit funcțiile de... e căsătorit cu... și are... copii”. Cuvântul era scurt și, uneori, patetic. Desființarea școlii era văzută ca denaturarea unui simbol. Până la sfârșitul anului, din nouă formații muzicale trebuiau să rămână numai cinci. Printre cele care dispăreau era și formația lui Jill.

– Vezi ce lacrimi mari am? – mă întrebam cu o zi înainte. De acum încolo voi fi numai profesoară de muzică, adăugase ea. O profesoară cu ochelari și fără uniformă albă.

După cuvintele adresate de VIP-urile ceremoniei, a urmat rugăciunea. O tânără capelană, cu voce gravă, profundă, rostea cuvintele solemne. Steagul școlii era coborât și împăturit cu grijă. Salvele trase de subunitatea de gardă anunțau începerea părții a doua a festivității. Unul dintre cimpoieri își potrivise instrumentul la subsuoară și plecase, cu pas rar, să înconjoare platoul. Cânta și trecea prin fața rândurilor de bănci, pe lângă formațiile muzicale